

ADRIAN NECULAU.

Memoria pierdută. Eseuri de psihosociologia schimbării. Iași: Editura Polirom, 1999, 198 p.

Volumul de eseuri se prezintă ca o culegere de texte publicate atât înainte cât și după 1989, în care autorul, situat pe poziția participantului-observator, după cum însuși declară, examinează contextul socio-cultural în care a evoluat și necesitatea schimbării.

Lucrarea de față se structurează în trei părți: a) problematica schimbării; b) contextul socio-cultural axat pe intervenție și manipulare ideologică și implicațiile acestora asupra actorilor sociali; c) necesitatea unei memorii colective, dar și a uitării, astfel încât acestea să nu devină abuzive.

În prima parte, cea a problematicii schimbării, autorul înfățișează imaginea unei Româнии deosebit de confuză, după ultima schimbare majoră de regim (momentul 1989), neștiind ce să facă cu libertatea-i câștigată cu tribut de sânge. De altfel, momentul 1989 a exprimat schimbarea „răului”, care a încorsetat societatea românească după cel de-al doilea război mondial. Sub titlul „O perspectivă psihosociologică asupra schimbării”, Adrian Neculau, distanțându-se într-o oarecare măsură de discursul eseistic, analizează conceptual fenomenul schimbării sociale, teoriile impuse prin intermediul sociologiei, caracteristicile sale principale, factorii, condițiile și agenții schimbării, dar și strategiile acesteia. Din aceeași perspectivă psihosociologică, autorul trece la o analiză amănunțită și clasificări ale conflictului ca mijloc de schimbare în viața psihosocială și în dezvoltarea personalității. Deși nu produce întotdeauna schimbarea, susține Adrian Neculau, conflictul „poate aduce clarificări în efortul de evaluare a resurselor umane, poate debloca unele capacități și oferi prilejul unor «trăiri» intense”.

Fenomenul schimbării la nivel macro-social se confruntă cu rezistența la schimbare, de menținere a stării de fapt actuale, derivate din comportamente contradictorii ale actorilor sociali și reacții de refuz al schimbării. Pe baza unor interviuri individuale și colec-

tive, realizate în 1994 pe subiecți provenind, în mare măsură, din mediul academic, autorul distinge patru mari grupe de refuz al schimbării în România de după 1989: a) refuz din dorința de menținere a echilibrului; b) refuz motivat de competența deja dobândită, competență care a generat, în istoria personală, succese, recunoaștere, status; c) refuz din ignoranță, datorat precarității cunoștințelor profesionale și politice, lipsei de capital cultural; d) refuz din conformism social, manifestat prin dependență față de colectivitate, față de superiori sau egali și motivat prin respectul față de tradiții, realizări, momente de succes în istoria personală sau colectivă (p. 42-43).

În textele „Universitatea – valorile și actorii săi”, „Câmpul universitar ieșean – tradiție și actualitate” și „Schimbarea din interior”, Adrian Neculau particularizează tema schimbării prin studierea câmpului universitar, plecând de la premisa că, în prezent, universitatea românească se află într-un moment de criză, iar depășirea acesteia implică schimbări la nivelul structurilor instituției, al culturii organizaționale a comunităților și al personalității fiecărui actor în parte. Abordarea câmpului universitar și a modului în care actorii săi sociali au fost „organizați” este dublată de o cercetare, realizată în 1996, la Universitatea „Al. I. Cuza” din Iași, prin organizarea unor grupuri de discuție (de tip focus-group) sau a unor interviuri dirijate (p. 70-72). Scopul cercetării a fost identificarea imaginii pe care și-au format-o actorii din câmpul universitar despre propria instituție și despre mecanismele funcționării acesteia. Rezultatele cercetării au pus în evidență, după cum se așteptau și inițiatorii acesteia, criza câmpului evoluând „într-un câmp minat și traversând un moment din care încă nu știm cum va ieși” (p. 90). În acest context, autorul imaginează patru scenarii posibile pentru ieșirea din criză: 1) Merge și așa! Se crede că învățământul românesc a rezistat până la acest moment și este nevoie doar de timp și răbdare pentru ca acesta să se îndrepte; 2) Să schimbăm mentalitățile! Pentru realizarea acestui „deziderat” este nevoie de o angajare unanimă atât din partea profesorilor și a stu-

denților, cât și din partea „directorilor de conștiință”, care, din păcate, manifestă o atitudine de rezervă; 3) Să investim acum! Se impune necesitatea unor îmbunătățiri și modernizări a infrastructurii universitare; 4) Al patrulea scenariu: Schimbarea concomitentă a condițiilor și a actorilor. Soluția unică, susține autorul, ar fi: „acțiuni punctuale, intervenții în sectoare favorabile deschiderii și unde există șanse de succes” (p. 90-93).

În partea a doua a lucrării, Adrian Neculau analizează contextul socio-cultural din perioada comunistă și implicațiile acestuia asupra actorilor săi sociali, bazat pe intervenție și manipulare prin mecanisme ideologice ale condiționării sociale: controlul învățământului și al formării, derapajul unor „directori de conștiință”, formarea elitei comuniste, experimentul „Pitești”, psihologia cozii etc. Pe de altă parte, aplicarea modelului stalinist în societatea românească a urmărit formarea și dirijarea unei „societăți noi” și a unui „om nou” cu al său limbaj de lemn.

Volumul se încheie cu un „eseu” dedicat memoriei colective și uitării, pe care le-am fi dorit să fie tratate exhaustiv. Spunem aceasta deoarece considerăm că, în primul rând, ar fi motivat pe deplin alegerea titlului prezentului volum și i-ar fi conferit un caracter mai unitar. În al doilea rând, contribuțiile la studierea fenomenelor sus-menționate sunt relativ puține.

În această ultimă parte a lucrării, autorul îl „redescoperă” pe sociologul francez Maurice Halbwachs, recunoscut ca fiind primul care studiază sistematic fenomenul memoriei sociale și îl „descoperă” pe filosoful francez de origine bulgară Tzvetan Todorov, cunoscut nouă prin reflecțiile sale privind abuzul de memorie și uitare.

În ceea ce-l privește pe M. Halbwachs, A. Neculau sintetizează două dintre lucrările acestuia: „Les cadres sociaux de la memoire” (1925) și lucrarea postumă „Memoire collective” (1950), oferindu-ne teoria memoriei colective, conform căreia „memoria colectivă e memoria unui grup social real, articulat unui mediu dat, suportând influențele unui context specific, traversând experiențe proprii, dezvoltând legături cu o societate dată” (p. 182). Sugestivă ni s-a părut distincția între memoria socială (cadru, mediu, anturaj) și memoria

colectivă a unor grupuri. Memoria socială „constituie rezervorul, locul de coexistență a memoriilor colective. Memoria socială (= națională) se «degradează», se difuzează în spațiu și timp sub formă de curenți de gândire, de memorii culturale, de istorii orale și de tradiții, de mentalități, ca «resturi izolate de trecut»” (p. 183).

Discursul teoretic al autorului include și trecerea în revistă a mecanismelor și funcțiilor memoriei colective, în care surprindem: a) funcția de transmisie a istoriei grupului; b) funcția de reînviere a experiențelor afective și a trăirilor personale; c) funcția de evaluare, de examinare critică a vieții (p. 184-187).

Cu referire la T. Todorov, autorul surprinde, prin sintetizarea lucrărilor „Nous et les autres” (1989) și „Les abus de la memoire” (1995), asemănările dintre societatea românească și cea bulgară, supuse regimului totalitar comunist. Reflecțiile lui Todorov pun în evidență aceeași experiență a „răului”, care „nu poate și nu trebuie uitat” (p. 191) și faptul că atât memoria, cât și uitarea pot deveni abuzive în confruntarea cu un trecut deloc atrăgător.

Aflat sub semnul impactului autobiografic, volumul lui Adrian Neculau exprimă traiectoria sa personală într-un context socio-cultural și ideologic dat, efortul de introspecție și examinare a eului propriu. Optează sau nu autorul pentru o memorie pierdută?

Veronica Mihalache

MIHAI BĂLĂIANU.

Dioști, pagini de istorie. București: Editura A.P.P., 1998.

Despre satul Dioști s-au scris multe lucrări (unele tipărite, altele încă nu), dintre care cea mai reprezentativă considerăm că este cea realizată în 1998 de Mihai Bălăianu.

Autorul a publicat peste 400 de pagini dispunând de material pentru încă 15 volume.

Informațiile în legătură cu datarea istorică a localității sunt diferite în timp. Astfel, dacă în *Monografia județului Romanați (Monografia județului Romanați, contribuțiuni cu o hartă a județului și 138 de clișee în text, lu-*